

Nr 97.

Af herrar **Öberg** och **Aslund**, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att för fiskarbefolkningen i Norrland bereda tillfälle att förvärfva äganderätt till fiskelägena.*

Bland vårt lands äldsta och hufvudsakligaste näringskällor räknar man fisket utefter rikets kuster, hvarigenom sedan urminnes tider en stor del af rikets innebyggare, nämligen de, som varit bosatta vid kusterna, kunnat förskaffa sig sin utkomst och bärning.

Denna näringsgren har sålunda tiderna igenom varit af ganska stor betydelse för såväl den enskilde yrkesutöfvaren som för det allmänna.

För utöfvande af sin näring måste fiskeribefolkningen emellertid föra en hård och stundom ojämn strid mot elementerna, och det är ofta med fara för egna lif och under risk att förlora sina dyrbara redskap, som denna befolkning förmår förskaffa sig sitt lefvebröd. Utbytet af denna näring är ju också vanligen mindre, än man af den därpå nedlagda arbetskraften kunde hafva rätt att vänta.

Orsakerna härtill kunna vara mångahanda och olika alltefter orternas varierande beskaffenhet. Det är särskildt den norrländska fiskarbefolkningen som vi härigenom vilja fästa Riksdagens synnerliga uppmärksamhet på i ändamål att komma den till hjälp i deras vid ett flertal fiskelägen svåra belägenhet, beträffande deras bostads- och fiskerättsförhållanden. Dessa äro nämligen på många ställen sådana, att befolkningen är på god väg att mer och mer öfvergifva sitt yrke, såvida ej snar och kraftig hjälp från statsmakternas sida gifves den.

Utnyttjandet af det norrländska fisket, hvars fångst hufvudsakligast utgöres af strömming, har i regel utarrenderats eller på annat sätt upplåtits åt personer, som helt och uteslutande ägnat sig åt fisket,

af fiskerättsägarna, som i de flesta fall utgöras af byamän, och har tiden för sådana upplåtelser och aftal oftast bestämts ganska olika.

De bostäder och fiskebodas, som i äldre eller i senare tid blifvit uppförda, hafva uppförts på den enskilda mark, å ofri grund, till hvilken i bästa fall innehafvaren endast haft ett arrendekontrakt för en tid af tjugu à tjugufem år. Sedan nu många dylika upplåtelser utlöpt, har det visat sig vara för fiskarbefolkningen nästan omöjligt att få till stånd nya aftal om fiskelägenas fastsatta upplåtande, hvarigenom dess ställning blifvit ganska bekymmersam.

Uti en till Västernorrlands läns förvaltningsutskott ställd skrifvelse, den 26 maj 1910 (bilaga 1), har länets fiskeriinstruktör J. A. Ling fäst utskottets uppmärksamhet på fiskarbefolkningens »inom länet ogynnsamma ställning gentemot strand- och fiskerättsägare vid kusten, hvad bostad och fiskerätt beträffar», samt ifrågasätter i samband därmed vissa åtgärders vidtagande på lagstiftningens väg.

Med anledning af nämnda skrifvelse, som af förvaltningsutskottet remitterades till en tidigare tillsatt fiskevårdskommitté för yttrandes afgifvande, besökte denna kommitté, förstärkt med undertecknad, Öberg, under sommaren 1910 en del fiskehamnar inom länet för att på ort och ställe taga närmare reda på förhållandena. Utlåtande häröfver inlämnades den 31 augusti samma år till förvaltningsutskottet (bil. 2), som beslöt öfverlämna detsamma jämte fiskeriinstruktören Lings ofvannämnda skrifvelse till kungl. landtbruksstyrelsen. Af dessa skrivelser framgår otvetydigt, att i en del hamnar, där fisket sedan många århundraden tillbaka utöfvats af fiskare, som ditkommit från städerna Gäfle och Norrtälje samt fastlandet vårtiden, fiskarens antal är i starkt sjunkande;

att fiskebåtarnas antal väsentligen på senare tiden nedgått;

att fiskarena själfva befarade, att om ej en tryggare besittningsrätt och i öfrigt bättre ordnade förhållanden kunde åvägbringas dem, hamnarna komme att så småningom öfvergifvas;

att fiskarena, som åtskilliga gånger gjort försök till förnyade aftal med strand- och fiskerättsägarna, icke kunnat erhålla sådana på gamla och i öfrigt för dem antagliga villkor;

att fiskarena därför kände sig ganska osäkra och att de hvilken dag som helst kunde bortdrivas från sina hem och från fiskets utövande;

att uppdelning emellan de olika ägarne till de största fiskelägena ifrågasatts, hvarigenom svårigheterna att kunna komma till uppgörelse om bindande aftal än ytterligare stegrats;

att fiskarena låta sina bostäder och fiskebodas i följd häraf förfalla;

att fiskeribefolkningen mången gång varit till stor hjälp och nytta vid nödlotsning och bärgning af skeppsbrutna, och att de själfva kände sig urständssatta att kunna vidtaga de åtgärder, som vore nödiga för åstadkommande af en sådan uppgörelse med vederbörande ägare till fiskelägena, som afsåge äganderättens förvärfvande eller dess förnyade upplåtelse på förmånliga villkor.

Förberörda fiskevårdskommitterade säga det vara till fullo konstateradt, att de missförhållanden, hvilka i fiskeriinstruktören Lings till förvaltningsutskottet ställda skrifvelse påpekats, äro af den art och betydelse för såväl fiskarena och jord- eller fiskerättsägarna själfva som för det allmänna, att ett verksamt ingripande är fullt motiveradt, såvida utnyttjandet af det värdefulla fiskevattnet vid våra kuster ej skall helt eller delvis äfventyras.

Då liknande förhållanden lära vara rådande inom andra närgränsande län som dem, hvilka nu antydts beträffande Västernorrlands län, så stöder det ju ytterligare behovet af att frågan om den norrländska fiskarebefolkningens osäkra ställning bringas till Riksdagens kännedom.

Olika förslag till afhjälpande af deras svårigheter hafva ju framställt, såsom af bilagorna framgår, men hvad som i hvarje fall och allra först bör i saken åtgöras, torde vara att hos Kungl. Maj:t anhålla om en fullständig utredning i ärendet, på det att man må erhålla en säker insikt om arten och vidden af det förefintliga behovet af åtgärder äfvensom för att få en tillförlitlig grundval för bedömning af de förslag, som framställt till olägenheternas lindrande eller afhjälpande.

Då Riksdagen tidigare i likartade fall ägnat sin uppmärksamhet åt fiskarbefolkningen inom Göteborgs och Bohus län samt Blekinge län, hvarigenom för dem åstadkommits stor och värdefull hjälp, är det att hoppas, det Riksdagen äfven ville behjärta det stora behovet af hjälp äfven åt den norrländska fattiga fiskarbefolkningen, som minst af alla fiskerinäringsidkare kommit i åtnjutande af understöd från det allmänna.

Med stöd af hvad sålunda anförts, tillåta vi oss vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda huru och på hvad sätt fiskarbefolkningen i Norrland kunde beredas tillfälle att förvärfva sig äganderätt till de fiske-

lägen med därtill hörande vatten, där de hafva sina bostäder, fiskebodar och andra hus uppförda, äfvensom snarast möjligt afgifva det eller de förslag hvartill den verkställda utredningen kan föranleda.

Stockholm den 25 januari 1911.

C. J. Öberg.

Z. Åslund.

Bilaga 1.

Afskrift af afskrift.

Till Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

De fiskare, som hafva fisket såsom sin hufvudnäring, äro företrädesvis att finna i de större fiskehamnarne och de flesta af dem flytta årligen »in till lands» för vintern samt hafva där vanligen någon mindre jordbrukslägenhet, hvarå en à två kor kunna vinterfödas.

Många af de fiskare, som bo året om i fiskeläget, hafva ock numera köpt eller arrenderat på 50 år odlingsmark (stenbacke eller myr) i närheten af fiskeläget och uppodlat denna så att en eller flera kor kunna vinterfödas. Det har för fiskaren visat sig vara alldeles nödvändigt att hafva något jordbruk (så att mjölk och potatis m. m. ej behöfva köpas), om han skall kunna reda sig med den inkomst han får af fisket, hvilken inkomst alltid måste bli osäker eller ojämn, beroende på fiskets utfall och gällande fiskpriser samt andra orsaker.

Å de platser, där det funnits god tillgång på dylika smärre jordlägenheter och priset samt villkoren ej varit orimliga, har också de egentliga fiskarens antal icke väsentligt förminskats under de senaste 10—15 åren, ehuru stegringen i arbetslönerna inom andra yrken nog borde hafva lockat dem att öfverge fiskareyrket.

Däremot har under samma tid de fiskande böndernas antal betydligt minskats eller deras fiske inskränkts till husbehöfsfiske som idkas när de hafva tillfälle härtill; detta på grund af att de sakna nödiga arbetskrafter att sköta både jordbruk och fiske och bär det sig ej för dem att lega folk särskildt för fiskets bedrifvande.

På vissa ställen kan man därför nog få arrendera fiskerätt men icke köpa lämpliga bostadsplatser, därför att vid laga skifte sådana platser tilldelats enskilda hemman, hvars innehafvare själfva fortfarande drifva fiske och ej önska få konkurrenter, då de öfriga delägarna få uppbära största delen af arrendeinkomsten för fiskerätten.

Såsom nu gällande skifteslag tolkas, synes den ej heller lägga hinder i vägen för skiftesdelägarna att, om de enas därom, uppdelade de samfälligheter, som redan blifvit afsatta till fisklägen eller ock försälja dem för att användas till annat ändamål än fisklägen, ehuru de blifvit afskilda i syfte att fiskvattnet må kunna nyttjas af flere än hemmanshafvarne. Det är ej så sällsynt att så sker och i dagarna har delning af våra största fiskehamnar blifvit begärd. Dylika delningar begäras vanligen mest för att man skall få skilja hvad förut ansetts ovillkorligen höra tillsammans, nämligen fiskerätt och bostadsrätt i fiskläget, ty så länge dessa höra ihop, har den enskilde hemmansägaren ej rätt att godtyckligt höja afgiften för bostadsrätten — om t. ex. fiskaren uppfört en bra gård — eller uppsäga någon honom misshaglig person, för så vidt icke öfriga delägare härtill lämna sitt bifall.

Det finnes därför ingen som helst garanti för fiskaren att få behålla sin bostadsrätt någon längre tid än aftalet gäller, hvilket vanligen är blott ett år, ett förhållande, som är till stor skada för fiskerinäringen och till föga gagn för fiskerättsägarna. Fiskarena själfva inse nog knappast vådan häraf, men klart är att man under dylika förhållanden svårligen kan genomföra något större företag i syfte att för framtiden gagna fiskarena eller fiskerinäringen; och bostadsfrågan kan icke lösas på ett tillfredsställande sätt, så länge besittnings- eller äganderätt till tomtplatsen saknas. Äfven om aftal träffas för 15 à 20 år — hvilket dock numera synes vara omöjligt genomföra 1) — anses det dock ej lönande uppföra ordentliga bostäder, enär fiskaren, om han vid arrendetidens slut upphör att idka fiske, icke kan påräkna erhålla nämnvärd valuta för sina hus. Då hemmansägaren bestämmer om hvem som får köpa dem — om de nu tillåtas få stå kvar å fiskläget — och då konkurrensen således ej är fri, återstår för säljaren blott att antingen antaga det låga anbudet eller flytta bort sina hus.

På vissa ställen i länet äro förhållandena annorlunda, däribland i Nordingrå, där å de flesta platser fiskarena endast få arrendera fiskerätten mot synnerligen låg taxa, men omtvistligt är, om den tillhör endast hemmansägarna därstädes. Bostadsrätt måste de själfva anskaffa och faller sig detta icke alltid så lätt.

Afgiftens storlek växlar i öfrigt ganska betydligt äfven där bostads- och fiskerätt äro förenade, men torde sällan öfverstiga 25 kronor per båt eller 50 kronor per not, där fiskarena själfva underhålla fiskebod och boningshus. Därtill komma särskilda afgifter för betesrätt och vedbrand samt en afgift af cirka 4 kronor per båt till prästerskapet m. m. Med hänsyn till hammarnes och fiskevattnets beskaffenhet är afgiften mångenstädes alltför hög, och, då fiskarena dessutom hafva att erlagga dryga utskylder för sina gårdar och jordlägenheter samt för inkomsten af fisket (under det hemmansägarna, som utan någon direkt uppoffring få uppbära en dryg del af nettoinkomsten, slippa någon särskild beskattning härför), är det ej att undra öfver, om fiskarens antal förminskas och missnöjet med dessa förhållanden i stället växer.

Något särskildt klander framför föregående generationer förtjäna dock icke de nuvarande fiskerättsägarna vid kusten. De utgöra icke någon majoritet bland våra lagstiftare.

Det är dock ej blott de höga afgifterna, utan måhända i lika hög grad svårigheten att kunna få köpa en för fiskare lämplig jordlägenhet samt osäkerheten i fråga om arrendeavgifternas storlek för framtiden, som verka hämmande för fiskets utveckling. Om nu någon eller några fiskare lyckas vinna en jämförelsevis god ekonomisk ställning, finnes ingen garanti för att ej strand- och fiskerättsägarna pålägga dem sådana afgifter, att de nödgas upphöra med fisket. Visserligen är ett dylikt tillvägagående hittills mycket sällsynt, men det är ej otroligt att det hädanefter blir mera vanligt, sedan nu bönderna vid kusten nästan öfverallt nedhuggit sin skog och därför torde blifva mera måna om att få sina inkomster af fiskevattnet ökade.

Det torde i sammanhang härmed böra anmärkas, att den särskilda grundskatt, som bönderna förut nödgats erlägga — såsom de uppgifvit — för sitt fiskevatten, numera afskrifvits, men omtvistligt är, huruvida de på grund häraf äga oinskränkt rätt att direkt eller indirekt omöjliggöra fisklägenas bebyggande och härigenom förhindra bedrifvandet af allt hafsfiske, hvilket de, så länge skatten skulle utgå, af eget intresse icke kunde göra. Om de äga en dylik rätt, synes det vara hög tid, att våra lagstiftare taga hand om denna sak och i första rummet förhindra delning af fiskelägen mellan skatteägarna.

Då man genom en undantagslagstiftning ansett sig böra hindra bolag att köpa jordbruksfastigheter, torde det väl ej vara mera orättvist att genom lagstiftning ordna så, att en näring, som icke på något sätt hindrar jordbrukets utveckling, må utan något hämmande förmynderskap kunna ostörd få utveckla sig såsom förhållandena i öfrigt medgifva, för så vidt nämligen man anser att vårt land är i behof af en i möjligaste mån oberoende fiskarebefolkning, som är i stånd att bättre än andra samhällsklasser rekrytera vår handels- och krigsflotta.

Fordomdags hände det ej sällan att fisklägen utvecklades till städer. Nu synes detta knappast kunna komma i fråga i Norrland, men därför sakna de väl icke berättigande att finnas till, så länge det finnes fiskare, som vilja bo i dessa fisklägen, hvilkas historia säkerligen är äldre än den närbelägna byn, som nu erhåller arrendet för fiskevattnet.

Det är känt att borgarna i städerna vid Mälaren (Västerås, Strängnäs, Torshälla m. fl.) redan på 1400-talet och antagligen långt förut drefvo fiske här i Norrland under somrarna och ännu på 1700-talet fortsatte de härmed, tillökade med fiskare från Norrtälje och Gäfle, hvarifrån de talrikast och längst eller intill nuvarande tid bedrifvit fiske inom Västernorrlands län.

De flesta fisklägen torde då hafva varit kronofisken, belägna å eller invid byallmänningar, men högst få hafva intill senare tid stannat kvar i kronans ägo. De öfriga synas hafva utan särskild skattelösen blifvit närmaste bys tillhörighet. Såsom ex. härpå må anföras att enligt Hülphers beskrifning öfver Angermanland, tryckt år 1780, var fiskläget Marviks grund å södra Ulfön då ett kronofiske, som för 50 år upplåtits till Hernösands stad, sedan Gäfle fiskerskap förut innehaft det och år 1771 uppfört ett kapell där, som ännu står kvar och 1908 blef repareradt af de fiskare från Vibyggerå, som nu äro arrendatorer. Fiskläget tillhör nu Sörbyn å Ulfån utan att såvidt jag kunnat utröna byamännens behöft inköpa det af kronan eller att det någon tid legat öde och ej lämnat inkomst. Sådana exempel kunna anföras från flera platser och en utredning om huruledes alla dessa fisklägen 2) kommit i böndernas ägo jämte ensamrätten till allt fiske vid stränderna i den yttre skärgården och i öppna hafvet skulle säkerligen ej komma att sakna intressanta

detaljer. Af särskild vikt är att frågan om fiskerätten bättre klargöres än hittills skett genom lagstiftningen. Lämpliga platser för fisklägen kunna möjligen inköpas på rimliga villkor men icke gärna en omtvistlig fiskerätt.

Då de främmande fiskarena från Mälärstäderna hyrde sina fiskebodas, betalades »strand- och bolega» till strandägaren, men ingen särskild afgift för fiskerätten, som då tydligen ansågs vara oskiljaktigt förenad med fiskläget i så måtto att strandägarna, om de skulle få rätt att uppbära någon afgift härför, vore skyldiga att hålla fiskebod, för hvilken skatt till kronan och prästerskapet etc. skulle erläggas. De ägde nog ej själfva rätt att drifva fiske vid fiskläget, om de icke nyttjade och underhöllo en fiskebod, för hvilken skatt erlades.

Efter hand har dock för hvarje gång det lagstiftats om fiskerätten i saltsjön de egentliga fiskarens frihet att där idka fiske mer och mer inskränkts och med undantag af det så kallade utgrunds-fisket har fiskerätten vid hafskusten i verkligheten blifvit den skattlagda jordens enskilda tillhörighet, något som icke lär förekomma i andra länder och icke heller i Bohuslän.

Bestämmelsen i § 3 mom. 1 och 2 i lagen om rätt till fiske af den 27 juni 1896 synes nämligen numera icke kunna tillämpas i Norrland på grund af det i denna lag införda uttrycket »rörlig» redskap, till hvilken man endast vill räkna not- och drifgarn, ehuru det enligt min uppfattning ursprungligen härmed afsetts sådana sättgarn, för hvilka inga landfästen (pålar eller dylikt) erfordras och hvilken redskap ofta utsättes utanför strandrättsområdet för fångst af s. k. klabbströmming m. m. Genom denna ögonskenligen obetydliga ändring om rörlig redskap har dock (genom bestämmelsen i par. 2 mom. 1 i nämnda lag) strandägarnes ensamrätt till strömmingsfisket 3) utanför strandrättsområdet i våra stora och djupa hafsfjärdar blifvit tydligt fastslagen, om nämligen förstnämnda tolkning af uttrycket »rörlig» redskap blifver gällande! Hittills har denna lag icke tillämpats här, men beklagligt är att en sådan lag utfärdats, som kan gifvas en dylik tolkning, och den blifver säkert icke till gagn för någon part. Minst gagnar den aflägsset boende strandägare. Den enda följden är processer och trakasserier, om någon öfverskrider de tänkta rålinjerna mildts från land, samt minskad fångst, då de fiskande ej såsom förut kunna »följa fiskens dref» med sina sättgarn.

Det är därför nödigt att i förutnämnda lag om rätt till fiske införas en bestämmelse om att i de fjärdar, där strömmings- eller torskfiske idkas, strandägarnes enskilda fiskerätt ej gäller längre ut än 180 meter från det ställe vid stranden, där 2 meter stadigt djup vidtager, såsom praxis hittills varit. Äfvenså bör uttrycket »rörlig redskap» förtydligas så att långvariga processer härom må undvikas.

Då, såsom här ofvan påvisats, lagstiftningen hittills gått i den riktningen att direkt eller indirekt klafbinda hafsfisket och fisket i den yttre skärgården under hemmansinnehafvarne och då detta numera icke är behöfligt eller gagnande för jordbruket men utgör ett mäktigt hinder för fiskerinäringens utveckling, måste lagstiftarna snart börja gripa in och ställa till rätta hvad som i detta hänseende blifvit snedvridet.

Därvid torde, förutom härofvan antydda ändringar i lag om rätt till fiske, följande frågor böra tagas i öfvervägande:

1:o) Om hemmansägarna äga rätt att direkt eller indirekt ödelägga befintliga fisklägen ;

2:o) Huruvida de fiskare, som tillika äro småbrukare, d. v. s. ägare af mindre jordbrukslägenheter inom byalaget, fortfarande äro skyldiga erlägga afgifterna för

fiskerätten till hemmansägarna, sedan nu afskrifning af grundskatten för fiskerätten verkstälts;

3:o) Om, därest dessa afgifter anses böra utgå, bestämmanderätten öfver deras storlek samt villkoren i öfrigt skall fortfarande ensamt tillhöra hemmansägarna eller kunna öfverlämnas till en särskild uppskattningsnämnd.

4:o) Huruvida det kan anses vara rättvist och för landets utveckling nyttigt att många fiskare och särskildt de, som tillika äro småbrukare eller lägenhetsinnehafvare och ofta själfva uppodlat sin jord, skola betungas med lika höga och ej sällan högre direkta utskylder — när afgiften för fiskerätten inräknas — än hemmansägare, som innehafva 5 à 10 gånger större areal odlad jord förutom en mer eller mindre vidsträckt skogsmark.

1) I hushållningsställeskapets handl. för 1908 häft. I sid. 217 och 218 är närmare beskrifvet om de försök, som gjorts att få sådana aftal upprättade för längre tid, men hvilka hittills ej ledt till något resultat på grund af de ogynnsamma villkor och höga arrendeavgifter, som föreslagits af strandägarna. Ehuru dessa å en plats under de sista 20 åren erhållit minst 11,000 kr. i arrendeavgifter för ett i jordbrukshänseende värdelöst skär och vid arrendetidens slut fingo omkring 3,500 kr. för den skog fiskarna under tiden sparad åt dem, då de haft rätt till husbehovsvirke — så ville de nu dock ej åtnöja sig med lika stor afgift, som förut erlagts för hvarje not, hvadan intet nytt aftal kunde upprättas.

2) Enligt Hülphers fanns då ensamt i Ångermanland 14 »fiskelägenskapell». Dessa funnos förmodligen i Skagen, Skeppsmalen, Grisslan, Trysunda, Ulföhamn, »Marviksgrund», Norrfällsvik, Lossmen, Barsta, Sörfällsvik, Berghamn, Storön, Hemsön, Lugnön och Balsvik.

3) Och äfven torskfisket, där det vintertid idkas i vissa hafsfjärdar.

Docksta 26 maj 1910.

J. A. Ling.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

J. Modin.

Från vidimerad afskrift rätt afskrifvet, betygar.

A. J. Hagström.

Fr. Berglund.

Bilaga 2.

Afskrift af afskrift.

Till Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sedan förvaltningsutskottet genom beslut den 1 nästlidne juni anmodat fiskerivårdskommittén, förstärkt med ledamoten af utskottet, ledamoten af Riksdagens Andra kammare m. m. C. J. Öberg i Domsjö, att verkställa utredning och afgifva yttrande i anledning af en från fiskeriinstruktören J. A. Ling inkommen skrivelse rörande fiskarebefolkningens inom länet ogynnsamma ställning till strand- och fiskerättsägarna vid kusten hvad bostads- och fiskerätten beträffar, i sammanhang hvarmed utskottet lämnat kommitterade i uppdrag att för ändamålet besöka lämpliga fiskelägen, få kommitterade, som besökt vissa här efteråt angifna fiskelägen, hvarst fiskarena bereds tillfälle att i frågan uttala sig, till fullgörande af ifrågavarande uppdrag, härmed vördsamt anföra följande.

Kommitterade ha vid följande fiskelägen inhämtat upplysningar och uttalanden direkte från fiskarebefolkningen.

Grisslans fiskeläge i Själevads socken.

Vid sammanträde på denna plats tillstädeskommo 15 fiskare.

Fiskeläget äges af Norrvåge byamän och omfattar: Grisselön och Vågön med tillhörande fiskerätter vid större delen af Klösan, hälften af Ellön, äfvensom en del af Råskärön, hvarjämte fiske äfven bedrifves vid en mindre del af fastlandet.

Fisket har härstädes utöfvats sedan många århundraden tillbaka af fiskare, hvilka för viss, bestämd tid arrenderat fiske- och bostadsrätten och här hufvudsakligen idkat strömmingsfiske. Med undantag för de senaste åren, då två familjer äfven under vintern varit bosatta i fiskeläget, har fiskarebefolkningen under vintrarna varit bosatt å fastlandet.

Sista arrendeperioden, som omfattade 25 år, tilländagick år 1907, och har nytt arrende därefter, oaktadt flere försök från fiskarens sida, ej kunnat åvägbringas med jord- och fiskerättsägarna. Orsaken härtill ansågo fiskarena vara, dels att byamännen (jordägarna) icke kunnat fullständigt enas om villkoren för nytt arrende, dels att de velat höja afgiften per båt eller hushåll så, att fiskeläget skulle lämna dem samma inkomst som förr, eller 575 kronor årligen, oaktadt fisket under denna tid betydligt mindre utnyttjats och fiskarefamiljerna sedan år 1907 nedgått från 25 till 17 med minskning af strömmingsnotarnas antal från 13 till 9 -- ett tillbakagående i det gifvande fiskeläget, som orsakats af fiskarebefolkningens synnerligen osäkra ställning -- och oaktadt den afverkningsbara skogen å Vågön och Grisselön numera blifvit försäld och afverkad, hvarigenom tillgång till virke för strömmingskärl, vedbrand och annat husbehof försvårats.

Fiskarena hade under de sista åren betalat liknande afgift som förut blifvit erlagd per not räknad, men ansågo de, att det nu funnes ytterst ringa utsikt för dem att själfva kunna träffa aftal för bestämd tid med byamännen på rimliga villkor. Helst önskade de att kunna blifva själfägande och uttalade den uppfattningen att, om de ej kunde förhjälpas till en tryggare ställning till fiskerättsägarna, skulle fiskeläget efter hand komma att alldeles öfvergifvas. Boningshus och fiskebodas finge redan nu förfalla. Om däremot tryggande bostadsrättigheter kunde förvärfvas, ansågs det, att flera fiskare skulle komma att äfven för vintern bosätta sig i fiskeläget och att icke obetydligt vinterfiske kunde idkas, enär isförhållandena härstädes i regel vore gynnsamma härför. Fiskelägets betydelse för sjöfarande framhölls äfven. Det vore ej sällan, som fiskaren härstädes biträdde med nödlotsning och med bärgning af skeppsbrutna.

Fiskehamnskommissionen hade äfven, med hänsyn till fiskelägets och hamnens stora betydelse, föreslagit, att 10,000 kronor skulle anslås till denna fiskehamns förbättrande.

De närvarande fiskarena uttalade sin glädje öfver att hushållningssällskapet velat låta undersöka deras ställning; och hoppades de att hjälp på ett eller annat sätt skulle kunna bringas dem.

Trysunda fiskeläge i Nätra socken.

Vid det i detta fiskeläge hållna mötet voro 17 fiskare närvarande, och upplystes därvid, att 22 hushåll bodde där, hvaraf 17 hela året och 5 endast sommartiden. Fiskeläget med tillhörande skär och fiskevatten äges af Kungl. Maj:t och kronan, som hittills utarrenderat det för 15 år i sänder till den högstbjudande och ej direkt till fiskarena, hvilka i sin ordning vanligen fått betala en betydligt högre afgift till arrendatorn. Årliga arrendet har på sista tiden varit 515 kronor med rätt till 115 träd årligen. Arrendetiden utgår den 31 december innevarande år.

För omkring 25 år sedan voro 15 strömmingsnotar i bruk, men nu funnos här blott 12.

Lax- och sikfisket är obetydligt på denna plats. En del af fiskarena måste för att kunna reda sig skaffa biförtjänster genom lastningsarbete vid lastageplatser under vissa tider af året.

Redan i fjol vintras hade fiskarena till Kungl. Maj:t inlämnat köpeanbud å fiskeläget men ännu ej erhållit något besked om detta anbuds antagande eller förkastande. De hade egna, tämligen goda boningshus och fiskebodas och önskade nu att få förvärfva sig åtminstone bostads- och fiskerätt samt den jord, de uppodlat till potatisland m. m., äfvensom nödigt skogsfång och möjligen någon del af den närbelägna odlingsbara marken.

Ulföhamn i Nätra socken.

Detta fiskeläge tillhör Ulfö—Sörby.

Vid det sammanträde, kommitterade hade därstädes, närvoro såsom ombud för de 39 hushållen i fiskeläget fiskarena J. Ax. Söderberg och O. Axel Söderberg samt lotsförmannen J. A. Viberg; och förklarade dessa, att i afseende på fiskarens bostads- och fiskerätt vid detta fiskeläge vore förhållandena så osäkra, att de hvilken

dag som helst kunde bortdrivas från sina hem. Intet annat skriftligt aftal om deras arrende hade de förut kunnat erhålla än ett protokoll öfver en hamnstämma, som enligt hosföljande ordningsstadga årligen hålles omkring den 24 augusti. Men enär byamännen i Ulfö—Sörby numera ej plägade infinna sig på denna stämman, kunde nu ingen giltig anteckning ske rörande arrendet för efterföljande år.

Såsom bilagda skiftesprotokoll utvisar, hade i år delning af fiskeläget begärts, något som ytterligare bidragit att öka osäkerheten rörande bostadsrätten för närmaste tiden.

Hittills hade ett slags sämjedelning af hamnens 34 fiskebodas gällt, så att hvarje hemmansägare hade 5 å 6 bodar att underhålla och utarrendera. Arrendet för fiskebod jämte tomt och gistplats samt fiskerätt var nu 32 kronor per bod men hade fordom varit 15 kronor. Arrendetiden hade ansetts gälla för blott ett år i sänder, men den fiskare, som årligen erlagt afgiften, hade i regel fått kvarbo till sin död. De flesta fiskarena hade bott här hela sin lifstid, och numera flyttade ingen härifrån för vintern, sedan de efter hand uppfört ordentliga vinterbostäder åt sig.

Ombuden ansågo, att den enda utsikten för fiskarena att kunna komma till en tryggare och bättre ställning vore att fiskeläget med tillhörande fiskevatten förvärfvades af Kungl. Maj:t och kronan och att sedan andelar i detsamma kunde få med äganderätt förvärfvas af fiskarena.

Grunnan i Nätra socken.

Detta fiskeläge är beläget på södra Ulfön. Äfven detta tillhör byamännen i Ulfö—Sörby, men har fordom tillhört Kungl. Maj:t och kronan och arrenderades då senast af fiskare från Härnösand.

Fiskarena bo här endast sommartiden och äga samt underhålla själfva sina fiskebodas och boningshus. Fångsten delas lika mellan fiskebåtarna. Sista arrendeaftalet hade gällt för 5 år och utginge i år. Afgiften hade varit 22 å 25 kronor per fiskebåt eller halfnot-rättighet räknadt. Fiskebåtarnas och fiskarefamiljernas antal hade under tiden minskats från 15 till 12, och fordrade nu byamännen därför högre afgift per båt räknadt, på det att deras inkomst af fiskeläget ej skulle bli minskad.

De närvarande fiskarena uppgåfvo, att de nyligen tillsport byamännen, om de mot samma afgift som förr, per fiskebåt räknadt, skulle åter få arrendera fiskeläget, men hade då en af byamännen nekat utarrendera hamnen och de andra, såsom redan anförts, velat höja afgiften. Fiskarena ansågo sig icke kunna ingå på höjning af denna, då de nu hade dryga utskylder för sina torp å fastlandet (i Vibygerå socken) och dessutom finge erlægga särskildt för betesrätt samt för ved och annat husbehovsvirke. De önskade därför att något skulle göras för att förbättra deras ställning till strand- och fiskerättsägarna, i annat fall troddes, att fiskeläget skulle till sist öfvergifvas.

Fiskehamnskommissionen hade, enligt hvad det upplystes, tillstyrkt ett anslag af 3,000 kronor för hamnens förbättrande.

Bönhamn i Nordingrå socken.

På denna fiskeplats, som därefter besöktes, voro afgifterna jämförelsevis låga; för bostadsrätt 3 kronor per tomt till bostad med fiskebod och för fiskerätt en fjärding strömming per båt. Boningshus och fiskebodar ägas af fiskarena och voro ganska väl underhållna.

Solum å Hernön.

Detta fiskeläge äges af fiskarena själfva. Dessa sade sig ej önska någon förändring i afseende på sina bostadsförhållanden. Rymliga tomter och bostäder funnos här.

Gånsvik å Hernön.

Äfven detta fiskeläge innehafves af ägarne själfva, som jämte det de sköta sina hemman här bedrifva fiske.

Fiskebodar och bryggor voro mycket dåligt underhållna, och beklagligt nog syntes intresset för renlighet i fiskebodarna ej vara stort här. En anledning här-till torde vara att ringa tillgång finnes till arbetskrafter, då ju hemmanens skötsel tarfva mycket arbete. De fiskare, som äga eller inneha blott några tunnland jord, synas kunna hinna med att sköta både jorden och fisket på ett tillfredsställande sätt, men de, som hafva någon större jordareal, ha sällan tillräckligt med arbetskrafter att kunna sköta både jordbruket och fisket så som sig bör.

Prästhushamn å Hemsö.

I fiskeläget finnas f. n. 9 fiskebåtar och 14 hushåll; för 25 år sedan funnos 16 båtar, för 10 år sedan 12 båtar; 4 af fiskarena hafva ej jord; de öfriga äga dels torp, dels äro 2 hemmansägare, som bedrifva fiske.

Äfven här uttalades som önskemål, att fiskarena på tryggare villkor finge arrendera fiskerätt och bostadsplatser eller genom årliga afbetalningar bli ägare af dessa.

Af denna undersökning, som sålunda verkstälts, finna kommitterade till fullo ådagalagdt, att de missförhållanden, hvilka af fiskerinstruktören Ling i hans till förvaltningsutskottet ställda, här förut vidrörda skrifvelse påpekats, äro af den art och betydelse för såväl fiskarena och jord- och fiskerättsägarna själfva som det allmänna, att ett verksamt ingripande från hushållningssällskapet är fullt motiveradt, såvida utnyttjandet af det värdefulla fiskevattnet vid våra kuster ej skall helt eller delvis äfventyras.

Såsom hushållningssällskapet kraftigt understödt andra näringsgrenar, när så påfordrats, synes det kommitterade vara både skäligt och nödigt, att detsamma söker förhjälpa fiskarebefolkningen till ordnade och bättre existensförhållanden.

Det kan ej vara som sig bör, att fiskelägen, som länge gifvit sina innehafvare om icke riklig så dock skälig utkomst, skola komma att på grund af missförhållanden, hvilka säkerligen kunna afhjälpas, utsättas för faran att ödeläggas.

Kommitterade, som hafva sig bekant, att staten förut på annan ort inom riket (Blekinge län) gifvit sin kraftiga medverkan till förbättrande af fiskehamnsförhållanden, hafva med ledning af här förut relaterade omständigheter enats i den uppfattningen, att det vore högeligen önskvärdt och gagnande för fiskarebefolkningen, om fiskelägena blefve för all framtid friköpta från deras ursprungliga ägare och upplåtna till dem, som själfva idka fiske, då, såsom visats, sambruk af fiske och jord i något större utsträckning måste verka hämmande för dessa båda näringsfång. Härigenom skulle fiskarena komma ur den beroende ställning, som nu verkar ytterst ogynnsamt på deras näring. Fiskarebefolkningen kunde då med större intresse vinnlägga sig om denna, sina hamnar och hem, då dessa af dem själfva fritt disponeras. Större möjlighet till erhållande af lån till bostäder samt fiskeredskaps och båtars anskaffande och förbättrande skulle då också uppstå, med ett ord, deras för det allmänna så betydelsefulla näring skulle icke blott bevaras utan ock gå framåt.

En lösning af frågan hafva kommitterade tänkt sig sålunda:

Att förvaltningsutskottet ville i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t, med påpekande af den bekymmersamma ställning, i hvilken fiskarebefolkningen uti en del hamnar inom länet befinner sig, föranstalta en mera utförlig undersökning samt eventuella aftal med vederbörande ägare, hvarigenom hamnarna med därtill hörande fiskerätter öfverlåtas direkt till Kungl. Maj:t och kronan, och att, om sådan öfverlåtelse komme till stånd, fiskelägena omedelbart uppdelas i visst antal lotter eller delar, så att hvarje fiskare finge sig ett visst eget område i hamnen att bebygga i enlighet med fastställd plan.

Härför erforderliga medel skulle af staten förskjutas och af blifvande köpare så återgäldas, att köpeskillingen, fördelad på samtliga lotter, erlades medelst en viss annuitet och ränta årligen tills det hela vore till fullo guld.

Tiden för en sådan amortering borde ej understiga 20 år.

Härnösand den 31 augusti 1910.

J. Modin.

C. J. Öberg.

E. P. Hansson.

J. A. Ling.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

J. Modin.

Från vidimerad afskrift rätt afskrifvet, betygar:

A. J. Hagström.

Fr. Berglund.
